

Рядък екземпляр - тракийско подражание на ранен бронзов Одесос – „Лизимахов тип”(?) с бога-конник от района на София

В столична частна колекция се съхранява една интересна бронзова монета от елинистическия период - тракийско подражание на ранна бронзова монета на град Одесос (дн. гр. Варна) от типа на тези с изображението на бога-конник - т.е. яздещият кон, върховен бог на града – Дарзалас (? - или Серапис, ако се приеме, че монограмът, под краката на коня, наподобяващ този, изписван с помощта на гръцките букви „Λ” и „Υ” - т.е. „ΛΥ”, за който ще стане дума в редовете по-долу, е всъщност означение за името на владетеля Лизимах, управлявал Тракия от 323 до 281 г. пр. Хр. - б.а., Л.В.). Монетата е била намерена в район, някъде в непосредствена близост до съвременното местоположение на София. Описанието ѝ е дословно следното:

Лице/аверс: Бюст на Зевс/или Аполон (?) с развети коси и лавров венец надясно, като изображението е представено изключително небрежно, много грубо и схематично. Очите са силно изцъклени и гледащи нагоре, а устните на лицето - съответно силно задебелени. Самото лице пък е представено гротескно и в грозноват стил. Без надписи около него.

Опако/реверс: стилизирано, много грубо и грозновато изображение на Бога-конник на Одесос - Дарзалас/или Серапис (?), яздещ в галоп надясно. Под краката на коня - своеобразен опит за представяне на магистратен монограм с разкривени и неправилни букви - вероятно майсторът - монетар, отсякъл монетата, е искал да предаде монетния монограм – „ΛΥ” (т.е. Лизимах - ?), който е често срещан върху редовните ранни монетни емисии на античния Одесос от същия тип и които се отнасят към периода на управлението на елинистическия владетел Лизимах (323 - 281 г. пр. Хр.) в Тракия. Под самото изображение - своеобразен опит за предаването на надписа - легенда, обозначаващ името на града - издател на самата монета - Одесос, който е неправилен и с разкривени букви, които са предадени много грубо и с небрежност и от който с много въображение се разчита само следното – „ΟΔΗΝΣ...(?)” - т.е. „ΟΔΗΣΙΤΩΝ”, в смисъл - Одесос.

Бронзова монета от единична находка, изработена от нискокачествена бронзова сплав, с почти идеална кръгла форма, като на някои места е изтрита в резултат на усилената ѝ циркулационна употреба. Диаметър – 21

мм и тегло - 4,7 гр. Датировка - втора-първа половина на III в. пр. Хр., т.е. във времето от 281 г. пр. Хр. нататък¹.

Екземплярът произхожда от следите на старо селище, без всякакво съмнение от предримската епоха, разположено на територията на терен в непосредствена близост до съвременното местоположение на столицата ни София. Безспорно разглежданата тук монета е тракийско подражание на ранните бронзови Одесоси от „Лизимахов тип” и по всяка вероятност тя е неописан и неизвестен до момента монетен тип от такъв характер².

Интересен е и въпросът - как и по какви пътища е попаднала въпросната монета в близката околност на днешна София? В този ред на мисли можем да посочим поне две работни хипотези за евентуалните възможности относно попадането ѝ на територията в близост до столицата ни. Първата от тях е, че подражателната монета е „пристигнала” в района на София по търговски път, чрез покупко-продажбата на стоки и произведения на труда, придонесени от района на Северното българско Черноморие и в частност този на град Варна. Съществува вероятността въпросното подражание, както и неговото отсичане и производство да са свързани с траките, обитавали през онази епоха района на Варненско и в частност този около самия град Варна.

Второто предположение допуска вероятността тази монета (а вероятно и още други подобни на нея екземпляри, които е възможно да се открият в близко бъдеще, б.а.) да е изработена и отсечена от местните тракийски племена, живеещи около София през III в. пр. Хр. с предназначението за разплащания при покупки на стоки, произведени в района на същия географски ареал - т.е. земите на Северното българско Черноморие и в частност този на античният Одесос или съвременният град Варна.

¹ Й. Юркова – „Тракийски подражания на бронзови монети от Мароней” – „Известия на Археологическия институт”, том 28, Сф., БАН, 1963 г., с. 124-129. Във въпросната публикация авторката застъпва тезата, че подражанията на всички видове антични монети се появяват в значително по-късно време от това на отсичането на оригиналните монетни типове на които всъщност подражават те и то в момент при точно определени обстоятелства - като например недостиг и остра нужда от такива монети за извършването на сделки в областта на търговията и пазарните отношения през съответната епоха. Виж също и: Х. Харитонов – „Нумизматика на България. Енциклопедия”, ВТ, 2000 г., с. 291-292.

² В. Беков – „Автономни и псевдоавтономни монети от колекцията на Александър Русев (III в. пр. Хр. – I в. сл. Хр.)” – „Журнал за исторически и археологически изследвания”, брой 3, Шумен, 2015 г., с. 108-140; Пак от същия автор - В. Беков – „Автономните и псевдоавтономните монети на Одесос с бог конник. Част Първа” – „Исторически. Научни изследвания в чест на проф. дин Иван Карайотов, по случай неговата 70-годишнина”, том 4, Шумен, 2011 г., с. 40-48. И във двете изследвания, посветени на проблематиката, подобен тип монета не е описана - б.а., Л.В.

Която и от двете възможности да предпочетем едно нещо в случая е безспорен факт: бронзовата монета - тракийско подражание на ранните Одесоси от „Лизимахов тип”, намерена до София е красноречиво доказателство за интензивните търговски връзки и взаимоотношения между земите на Западното Черноморие и тези от вътрешността на страната през античната епоха.

Любомир ВАСИЛЕВ